

Paměť na svatbu v Tvrdonicích roku 1927

Václav Hortvík

Počátkem května r. 2001 byla v laboratořích Státního okresního archivu Břeclav se sídlem v Mikulově zhotovena záchovná kopie rukopisné knihy vlastivědy obce Tvrdonic na Břeclavsku datované rokem 1927. Kniha o 465 stranách formátu 16 x 19,6 cm měla poškozen hřbet vazby, ale poměrně dobře zachované původní desky zhotovené z knihařského kartonu o síle 3 mm. Kniha neobsahuje ilustrace s výjimkou ornamentu u popisu domovního výklenku tak zvaného „žúdra“. Původní grafická úprava předpokládala text pouze na lichých stranách. Záměr však byl dodatečně porušen pozdějšími vpisky na sudých stranách. Tato kniha byla náhodně objevena v jedné z četných breclavských popelnic. Originál byl téhož měsíce odkoupen a uložen mezi rukopisy v knihovně Státního okresního archivu v Mikulově.

I když tato kniha nepřináší z hlediska historických bádání zvláště překvapivé informace, je přesto unikátním dílem, které si zaslouží pozornost odborné veřejnosti. Jde totiž o ojedinělý a následováníhodný projekt vedení vlastivědné práce, spojený s výukou českého jazyka, který byl organizován učitelským sborem obecné školy ve Tvrdonicích v průběhu r. 1927. Originalita projektu spočívá v tom, že se na jeho realizaci podílely děti 6. třídy obecné školy, které v rámci vyučování zpracovávaly zadaná vlastivědná témata. Činily tak nepochybně za pomoci svých učitelů, rodičů, prarodičů, případně sousedů-pamětníků. Úkolem žáků bylo sesbírat a zaznamenat místní pověsti, pamětihodné události, zvykosloví, dětské říkanky a texty lidových písní. Své zápisky pak mnohdy po velmi nezřetelné redakční úpravě pedagogů žáci znovu opsali v čistopis, který byl posléze vyvázan a uložen ve školní knihovně pod číslem 377.

Poněvadž se nedochovala příslušná školní kronika, ve které bychom očekávali zápis vysvětlující organizační podrobnosti tohoto počínu, můžeme pouze dovodit určité okolnosti z obecní kroniky. Zdá se, že duchovním otcem celého projektu byl Jan Mazůrek, řídící učitel obecné školy ve Tvrdonicích, který zde nastoupil 1. září r. 1926. Jan Mazůrek se narodil 2. června 1872 v Novém Podvorově v tehdejším politickém okrese Hodonín. Vystudoval matiční gymnázium v Uherském Hradišti a poté učitelský ústav v Brně. Do Tvrdonic přišel z Hrubé Vrbky na Strážnicku, kde působil rovněž jako řídící učitel. Jan Mazůrek byl 8. prosince 1929 zvolen obecním zastupitelstvem kronikářem obce Tvrdonice, jak dosvědčuje zápis na straně pět v obecní kronice. Jeho kronikářské záznamy zřetelně ukazují souvislost s rukopisnou vlastivědou a s tímto dílem rezonuje i Mazůrkův rukopis. Jan Mazůrek však záhy pod vlivem nemoci rezignoval a 31. prosince 1931 se vzdal své funkce kronikáře. Nahradil ho Josef Darmovzal, rovněž učitel obecné školy ve Tvrdonicích, který se obecní kroniky ujal na základě volby zastupitelstva ze dne 22. ledna 1932. Zůstává otázkou, do jaké míry byli tito venkovští učitelé vedeni, respektive ovlivněni osobností známého historika profesora Ladislava Hosáka, který v té době vyučoval na breclavském gymnáziu, kde mimo jiné pořádal i pilně navštěvované kurzy pro kronikáře okolních obcí. Ve zmiňovaném rukopise lze vysledovat pasáže čerpající z Hosákova obšírného díla, podobně i z práce Jana Noháče, autora Vlastivědy Moravské, Okres Břeclav z r. 1911. Nicméně v naprosté většině však rukopis obsahuje vlastní práce žáků a učitelů obecné školy ve Tvrdonicích.

Nosným tématem jsou vedle zvykosloví popisy zemědělských prací, řemeslné výroby, fauny i flóry, ale i venkovské architektury, jejího vnitřního vybavení, hospodářských budov včetně plemen chovaného dobytka. Najdeme zde i recepty pro přípravu jídel pro všední dny i sváteční příležitosti. Popsané události zachycují časový horizont od poloviny 19. století do prvních dvou desetiletí minulého, tedy 20. století. Dokládají to příběhy prusko-rakouské války r. 1866, nebo i úsměvná historka pašeráků tabáku z let 1854–1855. Těžiště podstatné části příspěvků však spočívá ve dvacátých letech minulého století. Vzhledem k prodlévajícímu vývoji tradičních obřadů můžeme usuzovat, že například popis svatební veselky se v zásadě neliší od průběhu svatby uzavřené na sklonku 19. století.

Půvab díla umocňují nářečím psané texty, stejně tak jako střídání dětských rukopisů. V neposlední řadě čtenáře zaujmou i témata některých příspěvků, které bychom možná v podobné literatuře jen marně hledali.

Za všechny uvádím alespoň jeden příklad ze strany 177, ilustrující rivalitu občanů Tvrdonic se sousední vsí Kosticemi. Cituji: „*Ta kostická dědina, kdyby rači nebyua, sú tam lidé jako židé, nemajú tam kosteua*“ nebo „*Ta kostická chasa nažraua sa masa, masa udeného z koňa skapaného*“. Kvalitu sousedských vztahů podlužáckých vesnic, jak se zdá, ovlivňoval i stav místních komunikací. Cituji: „*Kostická silnica, posypaná čočkú, chodá po ní chlapani, smrdá všeci močkú!*“ a naopak „*Tvrdomská silnica, posypaná kmínem, chodá po ní chlapani, voňá rozmarínem!*“ Nepochybně tyto popěvky značně iritovaly přespolní chasu, která nezřídka sahala k radikálním opatřením, jak tomu nasvědčuje jiná sloka písně: „*Ty tvrdomský stárku, buď veselý, neboj sa ty facky uderení, jak sa budeš facky bát, budeme ustupovat!*“

„Tož, tak.“ Nikoliv jako facka, ale nejspíše jako rodičovské pohlazení působí v záplavě nablýskaných obalů soudobých knižních titulů nesmělý počín někdejších venkovských kantorů a jejich žáků, kteří nám po letech umožnili nahlédnout do příbytků našich pradědů a nasát tu bezprostřední atmosféru dob dávno minulých. Myslím, že stejný účín je i smyslem naší vlastivědné práce. Tvrdomská vlastivěda je rozhodně příkladem hodným následování.

Prameny:

Vlastivěda Tvrdomic. Rukopis, Mikulov, SOKA 1927.

Kronika obce Tvrdomice 1924–1964. Mikulov, SOKA, MNV Tvrdomice inv. č. 1.

Svatba

Když je jisto, že svatba bude, zvou ženich a nevěsta týden nebo 14 dní před svatbou hosty na svatbu. V den svatby jde mládenec pro družku a pak všichni se ženichem pro nevěstu. Družba prosí o nevěstu.

Potom mluví družka k nevěstě: *„Milá nevěsto! Světu vále dáváš, do ráje světské rozkoše chodit přestáváš, už sa líčíš s mladenci a pannami, pod krásným nepůjdeš víc s nimi. Zapomeň stavu svobodného a nes lehké břímě stavu manželského.“* – Potom jdou do kostela. Je-li ženich přespolní, zatahují mu, jak jdou do kostela. A on se musí vyplatit. Svatba jde do kostela, ale muzikanti do hospody. Dříve se nosíval do kostela cukrovím ověšený stromek smrkový nebo koláč věži podobný. V kostele po oddavkách se uchytají družka s mládnecm o ženichův věneček. Když uchytí jej družka, musí jí mládenec odkoupiti. Jak se končí oddavky, hledí ženich nevěstě (nebo naopak) přistoupnout palec. Kdo palec přistoupne, bude porůčat. Kdysi chtěl ženich stoupnout nevěstě na palec. Ale nevěsta uhýbala k zákristii, a kněz musel za nimi. Z kostela jdou do hospody, kdež jsou asi do tří hodin. Potom jdou k obědu. Ale bloudí. Přijdou např. k sousedům, ale pak trefí k nevěstinýmu. Družka v dolníku nevěstě zpívá.

- 1) Zazpíváj, slavičku,
zazpíváj, pěsníčku,
nech sa já zatočím,
s tú mladů ženičků.
- 2) Zazpívaj, slavičku,
zazpívaj pěknější,
nech sa já zatočím
s mládnecm nejstarším.
- 3) Zazpívaj, slavičku,
zazpívaj pěknější,
Nech sa s ní zatočí
náš družba nejstarší.
- 4) Zazpívaj slavičku,
zazpívaj pěknější,
nech sa s ní zatočí
její nejmilejší.

Při tom hudba hraje kromě té ke zpěvu ještě nějakou valčíkovou, při čemž tančí s nevěstou družka, mládenec, družba a ženich. Družba pak zpívá: „Svatební mamičko, otvírajte síně, vedem vám nevěstu v samém rozmáryně. Svatební tatíčku, otvírajte vrata, vedem vám ženicha ze samého zlata.“ – Do dolníka vynesou 2 legábky, na něž sednou ženich s nevěstou. Kuchařky je sváží za krky. Nevěště dají živé děcko (nebo loutku – nebo cukrové děcko) na klín. Přes ně hážou kuchařky „brány“ (pečivo pletené), o něž se dělí děti chudobné. Pak se rozdělí hosté na stranu ženichovu a neběstinu. Též hudebníci jdou na 1/2. Pak se převleknou. Už jsou tam nachystány 2–4 děti školní, jimž se (ženich s nevěstou) musí vyplatit, aby je pustili na vykázané přední místo. Sednou. Najdou před sebou talířek (oba jedí z jednoho) obrácený dnem vzhůru, při něm místo lžiček dřevka, místo vidliček šidla. Potom už přichází s polévkou kuchařka. Má na misce vodu, střepey v ní. Na prachu padne. Všecko jí vyletí z rukou. I naříká, běduje; „*Co budeme jísti?*“ Ale brzy vše odklidí a už nese opravdové jídlo. Při jídle prosí družka, aby hosté skládali nevěště na kolébku, peřinku atd.

Přestaň muziko hráti, když já budu nevěště veněček odpínati a do něho vybírat. Vzácní hosti, vaše nevěsta vás prosí, byste jí byli něčím nápomocni, víte, že bude potřebovati poviák i peřinku, jí pomozte haléřem, dvoma dukáty stříbrnýma. Až vy budete dcery a syny ženiti, ona vám oplátí s radostí, až se vybere hrky, mně taky!

Po sbírce mluví za nevěstu družka: „*Milí hosti horní, dolní, přespolní, naše nevěsta vám vzkazuje, že vám za ten dárek pěkně děkuje.*“ Potom je sbírka na ženicha (na pluh, brány atd.). Děkuje mládenec: „*Milí hosti, je vás tady dosti, je vás tady metelice, že by tady nepřeletěla křepelice. Našému hospodáři se zlámaly pluh, brány, vůz ... Zda-li mu na to něco dáte, šak sa dobře máte.*“ Pak jsou přípitky – družka mládencovi: „*Přestaň, muziko, hráti, když já budu mému nejstaršímu mládencovi vína připíjeti: Mládenečku starší, mňj nejmilejší, připíjím Tobě, jak sama sobě, na zdraví mého, na zdraví tvého líčka červeného, na zdraví tvej milej, je-li přes pole nebo při tomto svatebním stole. Na zdraví kolem do kola, všem hostům kolem svadebního stolu.*“

Po obědě asi v 7 hodin jdou zase do hospody. Asi k 1/2 noci jde se k večeři. Při večeři různé bývají žerty a vybírání. Chlapci podkívají. Jeden vezme hřebíky, 2. kladivo a 3. podkívá všechny, kdo sedí u stolu, 4. s talířkem vybírá na kouření \ pití. Umývání: Chlapec přinese vodu na mísce, umývá si ruce a říká: „*Vodička pěkná, bystrá, od Dumaje dovezená. Kdo se v ní umyje, do smrti živ bude.*“ Pak se vybírá na muzikanty.